gemeente **Roermond**

VOORSTEL AAN EEN COMMISSIE VAN DE GEMEENTE ROERMOND

Onderwerp: **Ambitiekeuzes Water- en rioleringsplan**
Zaaknummer: **39969-2024**
Datum: **23 april 2024**

Inleiding
Het traject van het opstellen van het Water- en rioleringsplan (WRP) is ongeveer halverwege. We willen samen met uw commissie in een zo vroeg mogelijk stadium richting geven aan dit plan. Aan de hand van dit voorstel willen we met uw commissie van gedachte wisselen en klankborden. Dit voorstel omvat daarom een richtinggevend advies voor de ambitiekeuzes bij de verdere uitwerking. Deze keuzes vormen de leidraad voor het opstellen van het Wrp dat in oktober 2024 ter besluitvorming aan de gemeenteraad wordt voorgelegd.
Het Wrp is de opvolger van het huidige gemeentelijk rioleringsplan (GRP). Het is een facultatief plan onder de Omgevingswet en is een thematische uitwerking van de Omgevingsvisie. In het plan worden de volgende zaken vastgelegd:

- een beschrijving van het beleid rondom stedelijk waterbeheer;
- de invulling van de gemeentelijke watertaken;
- een uitvoerings- en onderzoeksprogramma;
- de financiële vertaling van het plan en de onderbouwing voor de rioolheffing.

Actuele ontwikkelingen die een rol spelen bij het opstellen van het Wrp zijn klimaatadaptatie (wateroverlast, verdroging en hittestress), duurzame omgang met hemelwater, de Europese Kaderrichtlijn Water, de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel, schaarse ruimte boven- en ondergronds door onder andere de energietransitie en de invoering van de Omgevingswet. Daarnaast wordt er een onderzoek uitgevoerd naar wateroverlast knelpunten en riool overstorten in de gemeente Roermond. Dit onderzoek bevindt zich nog in de afrondende fase maar de belangrijkste bevindingen zijn meegenomen in voorliggende ambitiekeuzes.

Keuzes
In de notitie in de bijlage zijn de ambitiekeuzes nader uitgewerkt. Voor de keuzes met betrekking tot de aanpak van wateroverlastlocaties, riool overstort knelpunten en het afkoppelen van hemelwater zijn de volgende richtingen (scenario's) uitgewerkt:

1. een sobere invulling van de gemeentelijke hemelwatertaak;
2. het geleidelijk toewerken naar een klimaat robuuste waterketen;
3. het volledig inzetten op een klimaat robuuste waterketen.

Een andere keuze is het wel, niet of deels toerekenen van baggerkosten, van oppervlaktewateren die een functie hebben voor hemelwaterafvoer, aan de rioolheffing. Naar de keuze voor de periode waarover investeringen worden afgeschreven wordt momenteel een separaat onderzoek uitgevoerd. De resultaten van dat onderzoek worden meegenomen in de uitwerking in het Wrp.

Verzoek van het college
Kennis te nemen van bijgevoegde Keuzenotitie Water- en rioleringsplan en een reactie te geven ten aanzien op de volgende door het college voorgestelde richtinggevende keuzes voor de verdere uitwerking van het plan:

1. geleidelijk toewerken naar een klimaat robuuste waterketen met betrekking tot de aanpak van wateroverlast locaties, riool overstort knelpunten en het afkoppelen van hemelwater, als scenario 2 beschreven in de keuzenotitie;
2. het aan de rioolheffing toerekenen van baggerkosten van vijvers en waterpartijen die onderdeel zijn van het hemelwaterstelsel.

Argumenten

1.1 In het voorgestelde scenario beperken we de gevolgen van klimaatverandering op een doelmatige wijze.

Uit modelsimulaties komen diverse locaties naar voren die gevoelig zijn voor water op straat en mogelijk wateroverlast. In het voorgestelde scenario proberen we water op straat zoveel mogelijk te voorkomen, wetende dat dit niet in alle gevallen mogelijk is. We beschouwen water op straat in de meeste gevallen als hinder. Dit is onder andere afhankelijk van de frequentie, de verkeerveiligheid en achterblijvende vervuiling uit het rioolwater. Water dat in panden treedt of schade tot gevolg heeft beschouwen we als overlast. We nemen hiertegen alleen maatregelen op locaties waarop in de praktijk daadwerkelijk overlast bekend is uit meldingen van inwoners of bedrijven of ervaringen van piketmedewerkers van de buitendienst. We treffen bovendien alleen rioolmaatregelen als deze redelijkerwijs haalbaar zijn en tot een significante verbetering leiden.
Enkele locaties die vanuit modelberekeningen gevoelig blijken voor wateroverlast, zijn vanuit de praktijk niet als dusdanig bekend. Hier is veelal ‘slechts’ sprake van water op straat. Op veel van deze locaties zijn na extreme piekbuien in 2016 al verbetermaatregelen getroffen. In het voorgestelde scenario worden op het merendeel van deze locaties er geen nieuwe rioolmaatregelen geprogrammeerd. Wel wordt er een nader onderzoek uitgevoerd naar de resterende gevoeligheid voor wateroverlast.
Voor een aantal locaties zijn rioolmaatregelen onvoldoende effectief of zo kostbaar dat ze niet meer doelmatig zijn. In het voorgestelde scenario is voor deze locaties budget gereserveerd als bijdrage voor bouwkundige aanpassingen aan panden. Met deze aanpassingen kan voorkomen worden dat water naar binnen stroomt. Voorbeelden hiervan zijn verhoogde dorpels, vloedschotten bij deuren, het omhoog brengen ventilatieroosters en het opmetselen van de kelder koekoek.

1.2 In het voorgestelde scenario pakken we in de komende planperiode de meest urgente riool overstort knelpunten aan, waarmee we bijdragen aan de KRW-doelstellingen.

In de gemeente Roermond liggen diverse riool overstorten. Op deze locaties stort rioolwater bij hevige neerslag over op waterlopen. Dit heeft een negatieve impact op de betreffende waterlopen. Deze impact is eind 2023 door middel van een ecologische toetsing inzichtelijk gemaakt. In de toetsing is aan de hand van veldonderzoek het effect van lozingen uit de riool overstorten op de fauna in de waterlopen bepaald. 14 van de 38 riool overstorten zijn als ecologisch niet acceptabel beoordeeld. Volgens de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) moeten deze riool overstorten aangepakt worden. De KRW is Europese wetgeving die het realiseren en behouden van chemisch schoon en ecologisch gezond oppervlaktewater en grondwater tot doelstelling heeft. Bij 5 van de niet acceptabele riool overstorten is er volgens de ecologische toets een hoge urgentie om maatregelen te treffen. Het aantal keren dat deze riool overstorten in werking treden en de hoeveelheid vuil water de geloosd wordt is te hoog.

In het voorgestelde scenario worden deze 5 riool overstorten in de komende 5 jaar verbeterd. De overstorten met een lagere urgentie voor maatregelen worden in de komende 5 jaar gemonitord via een meetsysteem.

1.3 In het voorgestelde scenario zetten we verdere stappen in het afkoppelen van hemelwater van de riolering.

Duurzaamheid is een kernwaarde van de gemeente Roermond. Het is niet nodig dat schoon hemelwater in het riool vermengd wordt met vuil water en vervolgens getransporteerd wordt naar de rioolwaterzuivering of overstort op waterlopen. Door het water af te koppelen van het riool, lokaal vast te houden en te infiltreren in de bodem dragen we bovendien bij aan het bestrijden van droogte en wateroverlast. Bij afkoppelen wordt de hemelwaterafvoer ontvlochten van de vuilwaterafvoer. In het voorgestelde scenario koppelen we hemelwater af bij rioolvervanging. Ook als het openbaar gebied in wijken gerenoveerd wordt grijpen we dit moment aan om, daar waar dat doelmatig mogelijk is, hemelwater af te koppelen. Als het bestaande riool nog goed is doen we dat zo veel mogelijk bovengronds. Dit doen we in zogenaamde wadi’s die gerealiseerd worden door het verlaagd aanleggen van groene zones waarin water kan infiltreren in de ondergrond. Dit brengt ook kansen met zich mee voor het verhogen van de biodiversiteit.

Het sobere scenario worden geen structurele middelen gereserveerd voor het afkoppelen van hemelwater en maken we geen stappen ten opzichte van de huidige aanpak. Dat zou niet verstandig zijn met het oog op de opgaven die er liggen op het gebied van stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie.

In straten die door de gemeente afgekoppeld worden kan de voorzijde van panden vaak eenvoudig meegenomen worden. In de onlangs vastgestelde verordening voor de afvoer van hemel- en grondwater is hier geen verplichting voor opgenomen. In plaats daarvan is gekozen om het afkoppelen van daken bij gemeentelijke rioolprojecten te stimuleren en te faciliteren. In het voorgestelde scenario is dat meegenomen.

1.4 In het voorgestelde scenario beperken we de gevolgen van klimaatverandering en de impact van riool overstorten in een financieel en personeel behapbaar tempo.

Door alleen maatregelen te treffen op locaties waarop wateroverlast vanuit de praktijk bekend is doen we geen onnodige investeringen. Daarnaast koppelen hemelwater alleen af als dat op doelmatige wijze gecombineerd kan worden met andere maatregelen. We verspreiden afkoppelinvesteringen over ongeveer 50 jaar. In het sobere scenario zouden we verhardingen alleen afkoppelen bij noodzakelijke rioolvervangingen. Dit resulteert in een dusdanig laag tempo dat het nog ongeveer 75 jaar duurt voordat we overal zijn geweest. In het scenario waarbij we volledig inzetten op een klimaat robuuste waterketen zouden we de afkoppel investeringen spreiden over ongeveer 25 jaar. Daarvoor is echter een zeer grote stijging van de rioolheffing nodig. Bovendien moet daarvoor veel extra personele capaciteit aangetrokken worden. Dat lijkt niet realistisch gezien de beperkte beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel.

2.1 Het gaat om een verschuiving van de kostendekking en niet om de wijziging van de kosten voor het baggeren.

Baggeren is geen nieuwe kostenpost in de begroting. Op dit moment worden de kosten voor het baggeren van de vijvers en waterpartijen betaalt uit de algemene middelen. Het toekennen van de kosten aan de rioolheffing is een verschuiving van de kostendekking binnen de begroting.

2.2 We willen de huidige dekkingswijze corrigeren omdat deze gezien de landelijke richtlijnen en tendens ongebruikelijk is.

Het grootste deel van de vijvers en waterpartijen is onderdeel van het watersysteem van de Maasnielderbeek. Overtollig hemelwater uit stedelijk gebied wordt via de Maasnielderbeek-vijvers afgevoerd. Het baggeren van deze vijvers draagt bij aan het op orde houden van de waterkwaliteit en de doorstroming van de Maasnielderbeek. Volgens de landelijke richtlijnen en tendens bij andere gemeenten is het daarom gebruikelijk om de kosten hiervoor toe te rekenen aan de rioolheffing. Dit geldt niet voor de baggerkosten van de havens.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Er zijn naast de voorgelegde richtinggevende keuzes meer factoren van invloed op de hoogte van de rioolheffing.

Er wordt momenteel een onderzoek uitgevoerd naar de afschrijvingstermijnen die de gemeente Roermond hanteert. Ook wordt er in een separaat onderzoek gekeken naar een nieuwe heffingssystematiek, waarin grootverbruikers van drinkwater zwaarder belast worden dan 'reguliere' verbruikers. De resultaten van voorgenoemde onderzoeken zijn momenteel nog niet beschikbaar maar worden meegenomen in de verdere uitwerking van het Wrp. De verwachting is dat de uitkomsten van beide onderzoeken een positief effect hebben op de hoogte van de rioolheffing. Andere factoren die invloed hebben op de hoogte van de rioolheffing zijn de ontwikkeling van de langjarige rente en de inflatie. De ramingen die ten grondslag liggen aan dit voorstel zijn gebaseerd op het prijspeil van januari 2024. De bestaande budgetten en investeringen zijn conform de begroting van 2024. Voor de langjarige rente over de kapitaallasten is, gebaseerd op de huidige inzichten, 2% aangehouden. Bij de verdere uitwerking van het Wrp worden de dan meest recent beschikbare inzichten gehanteerd. Mogelijk wijken deze af van de huidige inzichten.

1.2 Indien buien door klimaatverandering in snel tempo heviger worden leiden deze mogelijk tot wateroverlast op locaties die tot nu toe niet bekend zijn uit de praktijk.

Het KNMI publiceerde in oktober 2023 vier geactualiseerde scenario's voor de verandering van het klimaat in Nederland. In alle scenario's wordt een toename van droogte, nattere winters en een toename van extreme zomerbuien verwacht. Alleen de grootte van de verandering verschilt per scenario. In het onlangs uitgevoerde onderzoek naar wateroverlast is daarom gebruik gemaakt van de meest recente statistieken van het KNMI. Er is gemodelleerd met hevigere buien dan tot voor kort gebruikelijk was. Door onzekere verwachtingen is het risico op aanvullend benodigde toekomstige investeringen tegen wateroverlast in het voorgestelde scenario (scenario 2) groter dan in scenario 3. In het laatste scenario zijn namelijk ook maatregelen opgenomen voor overlast knelpunten die uit de modelsimulaties naar voren komen maar (nog) niet herkend worden in de praktijk. Aan de ene kant kan de kans op wateroverlast door klimaatverandering toenemen, daartegenover zal deze kans door het afkoppelen van hemelwater ook weer afnemen. Het scenario met volledige inzet op een klimaat robuuste waterketen schiet hierdoor mogelijk door qua investeringsniveau.

1.3 ***Naast de 5 urgente knelpunten zijn er nog 9 minder urgente niet acceptabele overstort knelpunten.***

Naast de 5 meest urgente riool overstort knelpunten die volgens het voorgestelde scenario in de komende 5 jaar aangepakt worden zijn er nog 9 overstort knelpunten. Deze zijn weliswaar minder urgent maar ecologisch ook niet acceptabel. Door het afkoppelen van hemelwater neemt de negatieve impact van de minder urgente overstorten op termijn ook af. Het op korte termijn aanpakken van ook de minder urgente knelpunten zou tot een nog grotere stijging van

de rioolheffing leiden. Door wel aan de slag te gaan met het monitoren van deze riool overstorten kan een eventuele restopgave op termijn beter bepaald worden. Op deze manier kunnen investeringen worden geoptimaliseerd.

1.4 Met de voorgestelde planning voor de aanpak van de riool overstorten komen de doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) in het gedrang.

Het beoogde jaar voor het behalen van de Europese KRW-doelen is 2027. De verwachting is echter dat veel landen, waaronder Nederland, dit niet gaan halen. Het aanpakken van alle urgente overstortknelpunten binnen 3 jaar (2027) is niet realistisch. Voor de realisatie moet tijd gereserveerd worden voor procedures zoals participatie, onderzoeken en besluitvorming. Bij grotere investeringen wordt rekening gehouden met zo'n 2 jaar aan voorbereidingstijd. Bovendien ligt de doorlooptijd vanwege benodigde grondaankopen voor waterberging niet volledig binnen de invloedsfeer van de gemeente. In overleg met Waterschap Limburg wordt voorgesteld om in de komende 5 jaar alleen de meest urgente riool overstorten te programmeren. De te nemen maatregelen bij deze overstorten dragen het meest bij aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water.

2.1 De toerekening van de baggerkosten van vijvers en waterpartijen aan de rioolheffing leidt tot een extra stijging van deze heffing.

De toerekening aan de rioolheffing leidt tot een extra stijging van deze heffing met ongeveer 7 euro per belastbaar perceel. Op dit moment worden er echter enkele financiële onderzoeken uitgevoerd naar de heffingsmaatstaf en de afschrijvingstermijn. De stijging kan mogelijk deels gecompenseerd worden met het verwachte gunstige effect uit deze onderzoeken op de rioolheffing.

Financiële gevolgen

Door een goede balans tussen ambities, taken, voorzieningen, dienstverlening en lasten hebben we een relatief lage rioolheffing in de gemeente Roermond. Van alle gemeenten in Midden-Limburg heeft Roermond momenteel de laagste rioolheffing.

Overzicht van de rioolheffing in Midden-Limburg in 2024:

Nederweert	€ 305
Leudal	€ 283
Echt-Susteren	€ 288
Maasgouw	€ 280
Roerdalen	€ 220
Weert	€ 220
Roermond	*€ 197*

De huidige rioolheffing per perceel is € 196,80. De keuze tussen de uitgewerkte scenario's heeft invloed op welke investering nodig is met de daaraan gekoppelde benodigde inkomsten uit de rioolheffing. Daarnaast is er meer of minder extra personele capaciteit benodigd. In de volgende tabel is een samenvatting van de scenario's weergegeven.

Scenario's -->	*Een sobere invulling van de hemelwatertaak*	*Geleidelijk naar een klimaatrobuuste waterketen*	*Volledig inzetten op een klimaatrobuuste waterketen*
Benodigde extra investering komende 5 jaar **	€ 4.590.000	€ 11.190.000	€ 20.870.000
Benodigde extra exploitatiekosten komende 5 jaar **	€ 410.000	€ 520.000	€ 570.000
Indicatie stijging rioolheffing 2025 (agv scenariokeuze) **	€ 2 - 4	€ 5 - 6	€ 7 – 9
Indicatie stijging rioolheffing tot en met 2029 (agv scenariokeuze) **	€ 12 - 18	€ 25 - 31	€ 37 - 43
Indicatie extra stijging door toerekening baggerkosten **	+ € 7 euro	+ € 7 euro	+ € 7 euro
Indicatie totale stijging rioolheffing 2025 **	€ 9 - 11	€ 12 - 13	€ 14 - 16
Indicatie totale stijging rioolheffing tot en met 2029 **	€ 19 - 25	€ 32 - 38	€ 43 - 50
Benodigde extra personele capaciteit voor projecten ***	1 fte	2,5 fte	5 fte
Benodigde extra personele capaciteit voor beheer ****	1 fte*	1,5 fte*	2 fte*

* Waarvan 1 fte een huidig tekort is, dat volgt uit onderzoek naar de benodigde capaciteit (uitgevoerd binnen de samenwerking Waterpanel Noord in 2023 en 2024).
** Deze kosten zijn gebaseerd op prijspeil januari 2024 en nog aan inflatie onderhevig. Er zijn naast de voorgelegde richtinggevende keuzes meer factoren van invloed op de hoogte van de rioolheffing.
*** Dit betreft deels planvoorbereiding die wordt uitbesteed. De kosten zijn meegenomen in de investeringen.
**** De kosten voor extra personele capaciteit voor beheer zijn meegenomen in de 'benodigde exploitatiekosten' voor water en riolering (2e regel bovenstaande tabel).

De geadviseerde keuzes in het commissievoorstel geven richting aan de verdere uitwerking van het plan maar zijn nog geen definitief besluit over het Wrp. We werken bij de uitwerking van het Wrp van grof naar fijn. Daarom is er bij de scenario's een bandbreedte aangehouden in de verwachte heffing. De uiteindelijke voorgestelde heffing bij de besluitvorming over het Wrp in oktober is deels afhankelijk van de verdere planuitwerking en de wijze waarop we de egalisatievoorziening inzetten.

We tornen voor een lage heffing niet zondermeer aan ambities en zoeken zo veel mogelijk ruimte binnen de begroting. Dat doen we bijvoorbeeld door het beschouwen van de periode waarover investeringen worden afgeschreven. Daarnaast gebruiken we de egalisatievoorziening riolering om de lasten voor onze inwoners zo min mogelijk en bovendien stapsgewijs te laten stijgen. De omvang van de egalisatievoorziening riolering is momenteel € 2.929.294. Bij de verdere uitwerking van het plan gaan we na op welke wijze we deze voorziening het beste in kunnen zetten. In de financiële doorrekening van de voorliggende keuzes is dit nog niet meegenomen. Daarnaast kunnen de factoren inflatie en langjarige rente hier nog invloed op hebben. De genoemde bedragen zijn op prijspeil januari 2024 en de bestaande budgetten en investeringen zijn gebaseerd op de begroting 2024. Voor de langjarige rente over de kapitaallasten is uitgegaan van 2%, gebaseerd op de huidige inzichten.

Communicatie en participatie
We zitten nu ongeveer halverwege het traject van het opstellen van het Wrp. In de participatiefase, in de eerste helft van het traject, hebben we bij zoveel mogelijk partijen inbreng opgehaald. Dit hebben we gedaan bij interne afdelingen maar, veel belangrijker nog, ook bij externe partijen. We zijn het traject begonnen met gecombineerde in- en externe werksessies waaraan naast collega's van de clusters Projecten Omgeving (PO), Beheer Openbare Ruimte (BOR), Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) en Ontwikkeling Opgaven (OO) ook Waterschap Limburg, Waterschapsbedrijf Limburg en enkele buurgemeenten deelnamen. Daarnaast hebben we een separate werksessie gehouden met de woningbouwcorporaties. Ook hebben we geput uit de inbreng van partners bij een enquête die we vorig jaar in het kader van de verordening voor de afvoer van grond- en hemelwater hebben gehouden. Hieraan hebben naast de partijen die deelnamen aan voorgenoemde sessies ook bekende projectontwikkelaars en hun adviesbureaus deelgenomen. Gelijktijdig met het traject van het Wrp werkt de gemeente aan de actualisatie van haar groenvisie met bijbehorend uitvoeringsprogramma. Omdat er veel parallellen zijn tussen het Wrp en de groenvisie vindt er tussen deze trajecten daar waar nodig afstemming plaats. De participatiefase hebben we onlangs afgesloten met een beeldvormende sessie voor de gemeenteraad over de gemeentelijke watertaken.

Uitvoering en evaluatie
Aan de hand van de gekozen richting wordt het Wrp de komende twee maanden verder uitgewerkt. Het college neemt uiterlijk 3 september 2024 een besluit over het eindconcept van het Wrp. Deze datum vormt de deadline voor het begrotingsvoorstel 2025. In de vergadering van 17 oktober 2024 volgt de besluitvorming over het Wrp in de gemeenteraad. Eventuele afwijkingen in het raadsbesluit van oktober ten opzichte van het begrotingsvoorstel worden als wijziging meegenomen bij de begrotingsbehandeling in november.

Bijlagen
1. Keuzenotitie water- en rioleringsplan – Sweco (Knoppen om aan te draaien)